

اختلال طیف اوتیسم

آموزش، درمان و توانبخشی

تألیف:

ابراهیم رهبر کرباسدهی

کارشناسی ارشد روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی دانشگاه گیلان

فاطمه رهبر کرباسدهی

دانشجوی دکتری تخصصی روانشناسی دانشگاه گیلان

انتشارات آوای نور

تهران - ۱۳۹۸

سرشناسه	: رهبر کرباسدهی، ابراهیم، ۱۳۷۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: اختلال طیف اوتیسم: آموزش، درمان و توانبخشی / تالیف ابراهیم رهبر کرباسدهی، فاطمه رهبر کرباسدهی.
مشخصات نشر	: تهران : آوای نور، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۲ص.
شابک	: 978-600-309-499-4
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: طیف اختلالات درخودماندگی کودکان
موضوع	: Autism spectrum disorders in children
موضوع	: طیف اختلالات درخودماندگی کودکان -- درمان
موضوع	: Autism spectrum disorders in children -- Treatment
موضوع	: کودکان درخود مانده -- آموزش و پرورش
موضوع	: Autistic children -- Education
موضوع	: کودکان درخودمانده -- توانبخشی
موضوع	: Autistic children -- Rehabilitation
موضوع	: طیف اختلالات درخودماندگی
موضوع	: Autism spectrum disorders
شناسه افزوده	: رهبر کرباسدهی، فاطمه، ۱۳۷۰ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۸۵۵۳RC ۹ / الف

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهید وحید نظری،
پلاک ۹۹، طبقه دوم تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵ / نمابر: ۶۶۴۸۰۸۸۲

اختلال طیف اوتیسم آموزش، درمان و توانبخشی

تألیف: ابراهیم رهبر کرباسدهی - فاطمه رهبر کرباسدهی

ناشر: انتشارات آوای نور

صفحه آرا: منیر السادات حسینی

چاپ: اول ۱۳۹۸

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۴۹۹-۴

قیمت ۲۶۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

پیشگفتار مؤلفان.....	۷
فصل ۱: مروری بر اختلال طیف اوتیسم.....	۱۱
توصیف و تاریخچه.....	۱۱
تعریف و طبقه بندی اختلال طیف اوتیسم.....	۱۵
ویژگی‌های اصلی اختلال طیف اوتیسم.....	۲۵
مینای طیف در اختلال اوتیسم.....	۲۸
میزان شیوع.....	Error! Bookmark not defined.
سن بروز.....	Error! Bookmark not defined.
طول دوره و پیامدها.....	Error! Bookmark not defined.
علتهای اختلال طیف اوتیسم.....	Error! Bookmark not defined.
مشکلاتی در آغاز تحول.....	Error! Bookmark not defined.
تأثیرات ژنتیکی.....	Error! Bookmark not defined.
اختلالهای کروموزومی و ژنتیکی.....	Error! Bookmark not defined.
عوامل مخاطره و انطباق در اختلال طیف اوتیسم.....	Error! Bookmark not defined.
نارساییها در تعامل و ارتباط اجتماعی.....	Error! Bookmark not defined.
نظریه‌های جدید در تبیین اختلال طیف اوتیسم.....	Error! Bookmark not defined.
نارسایی‌ها و توانمندی‌های هوشی.....	Error! Bookmark not defined.
وضعیت پزشکی و ویژگیهای جسمانی.....	Error! Bookmark not defined.
همبودی نارساییها و مشکلات همراه با اختلال طیف اوتیسم.....	Error! Bookmark not defined.
تشخیص افتراقی اختلال طیف اوتیسم.....	Error! Bookmark not defined.
فصل ۲: آموزش به دانش‌آموزان مبتلا به اختلال طیف اوتیسم.....	Error!
ملاحظه‌های تحصیلی، زبانی و شناختی.....	Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined. ..... پیامدهای آموزشی
Error! Bookmark not defined. ..... روش‌های موثر فراگیرسازی
Error! Bookmark not defined. ..... ملاحظه‌های ویژه: برنامه‌های مداخله بهنگام
defined.

Error! Bookmark not defined. ..... ارتقای روش‌های فراگیرسازی
Error! Bookmark not defined. ..... متناسب‌سازی‌های کلاس درس
Error! Bookmark not defined. ..... متناسب‌سازی‌های آموزشی
Error! Bookmark not defined. ..... متناسب‌سازی‌های برنامه درسی
Error! Bookmark not defined. ..... مداخله‌های پزشکی جایگزین در آموزش

Error! Bookmark not defined. ..... فصل ۳: درمان کودکان مبتلا به اختلال طیف اوتیسم
defined.

Error! Bookmark not defined. ..... ملاحظات آموزشی و درمانی
Error! Bookmark not defined. ..... برنامه‌های مداخله‌ای
Error! Bookmark not defined. ..... بررسی تفصیلی شیوه‌های درمانی
Error! Bookmark not defined. ..... پروژه UCLA برای کودکان مبتلا به اختلال طیف اوتیسم
not defined.

Error! Bookmark not defined. ..... روش‌های دیگر مداخله و توانبخشی کودکان اوتیسم
defined.

Error! Bookmark not defined. ..... فصل ۴: توانبخشی حسی در کودکان مبتلا به اختلال طیف اوتیسم
Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined. ..... کاربرد درمانی با روی‌آورد یکپارچگی حسی
Error! Bookmark not defined. ..... زمین بازی درمانگر
Error! Bookmark not defined. ..... وسایل آویزان
Error! Bookmark not defined. ..... شکیبایی در درمان با روی‌آورد یکپارچگی حسی
defined.

Error! Bookmark not defined. ..... توانبخشی حس لامسه
Error! Bookmark not defined. ..... مشکلات ادراک حسی و عمقی
Error! Bookmark not defined. ..... توانبخشی حس شنوایی
Error! Bookmark not defined. ..... هدفون مخصوص افراد اوتیسم

Error! Bookmark not defined. .... منابع

پیش‌گفتار مؤلفان

اختلال طیف اوتیسم یکی از شایع‌ترین اختلال‌های عصبی-تحوالی تشخیص داده شده در دوران کودکی است که گروه بزرگی از اختلال‌های ناهمگن را شامل می‌شود. این اختلال عموماً شامل نشانه‌های بسیاری است که این نشانگان در سه حوزه تقسیم می‌شوند: (۱) نارسایی در تعاملات اجتماعی، (۲) نارسایی در ارتباطات کلامی و غیرکلامی، و (۳) الگوهای تکراری و کلیشه‌ای رفتارها و علائق. همه اختلال‌های مربوط به طیف اوتیسم با درجاتی متفاوت، از این نشانه‌ها برخوردار هستند. رفتارهای خودآسیبی، پرخاشگری، فزون‌کنشی، ناتوانی در بیان هیجان خود اغلب نتیجه محدودیت‌های این اختلال می‌باشد. این اختلال بر تمامی جنبه‌های تحولی کودک تأثیر منفی گذاشته، به گونه‌ای که ۷۵ تا ۸۰ درصد کودکان مبتلا به اختلال طیف اوتیسم، مبتلا به کم‌توانی ذهنی نیز هستند. میزان شیوع این اختلال در اکثر فرهنگ‌ها و جوامع از هر ۵۹ کودک ۱ مورد برآورد شده که این میزان در پسران شش برابر دختران می‌باشد.

سن و الگوی شروع اختلال طیف اوتیسم همواره باید مورد توجه قرار گیرد. نشانه‌های اختلال معمولاً در طی سال دوم زندگی (۱۲ تا ۲۴ ماهگی) تشخیص داده می‌شود، اما ممکن است در شرایط شدید بودن تاخیر تحولی، زودتر از ۱۲ ماهگی مشاهده شود و در صورت ظریف بودن نشانه‌ها، بعد از ۲۴ ماهگی ظاهر شوند. الگوی شروع اختلال ممکن است شامل تاخیر تحولی اولیه و هر گونه از دست دادن مهارت‌های اجتماعی یا زبانی باشد. تشخیص و مداخله بهنگام و ارائه توانبخشی‌های موثر در سنین پایین می‌تواند در بهبودی این اختلال بسیار موثر واقع شود. منظور از مداخله بهنگام به معنی مداخله در سنین آغازین نیست، بلکه به معنی مداخله در مراحل اولیه بروز نشانه‌های اختلال می‌باشد تا از تبدیل شدن آن به یک مشکل شدیدتر جلوگیری شود. معمولاً نشانه‌های اختلال، یک چرخه قابل پیش‌بینی از درجه خفیف تا شدید و بحرانی را طی می‌کنند و والدین معمولاً منتظر می‌مانند تا این نشانه‌ها غیرقابل تحمل شده و بعد دست به اقدام بزنند. این در حالی است که اقدام جهت پیشگیری از رشد علائم اختلال طیف اوتیسم، هنگام بروز اولین نشانه‌ها بسیار موثرتر است.

به طور کلی، موثرترین برنامه مداخله‌ای زمانی است که کودک در مرحله نوزادی یا نوپایی می‌باشد و آموزش‌های ارائه شده به صورت مستمر در مکان‌های متفاوت (خانه و

مدرسه) انجام می‌گیرد. جهت افزایش کارآمدی درمان، مداخلات باید به صورت گسترده، سازمان یافته، و دربرگیرنده خانواده باشد. مداخلات اولیه گسترده ممکن است پیشرفت‌های قابل ملاحظه‌ای در کودکان خردسال طیف اوتیسم ایجاد کند؛ هر چند هیچ برنامه مداخله‌ای نمی‌تواند به طور کامل مشکلات این کودکان را برطرف کند.

هدف کلی برنامه‌های آموزشی برای همه دانش‌آموزان، از جمله دانش‌آموزان مبتلا به اختلال طیف اوتیسم، زندگی با استقلال و عملکرد در جامعه است. رسیدن به این هدف مستلزم آموزش و پرورش بر اساس نیازهای فردی کودک است. تعیین اهداف فردی برای هر کودک نیاز به ارزیابی واقع بینانه از توانایی‌های فعلی و همچنین شناسایی ضعف او دارد. به عبارت دیگر، باید بررسی شود که کودک مبتلا به اختلال طیف اوتیسم چه توانایی‌هایی دارد، چه مهارت‌هایی به کودک برتری می‌دهد، چه مهارت‌هایی می‌تواند تقویت شود، و چه مهارت‌هایی نیاز دارد که دانش‌آموز بتواند در آینده در جامعه زندگی کند؟ آیا در تحول اجتماعی و زبان کودک پیشرفت وجود دارد؟ آیا رفتارهای منفی در نظر گرفته شده است؟ چه نوع برنامه‌ای می‌تواند برای این کودک کاربرد داشته باشد؟

کتاب حاضر در چهار فصل تدوین شده که در فصل اول به معرفی و توصیف اختلال پرداخته شده و سعی شد تا با توجه به پژوهش‌های اخیر، میزان شیوع، طبقه‌بندی‌ها، اختلال‌های زیست پزشکی، همبودی، و تشخیص افتراقی این افراد مورد بررسی قرار گیرد. همچنین در فصل دوم به چالش‌های تحصیلی و شیوه جایدهی آموزشی دانش‌آموزان مبتلا به اختلال طیف اوتیسم پرداخته شده است که با توجه به شواهد پژوهشی اخیر سعی شده تا شیوه‌هایی که امروزه در آموزش این کودکان بکار گرفته می‌شود، به طور جامع مورد بحث قرار گیرد تا با بیان مشکلات این دانش‌آموزان در مدرسه، راه حل‌هایی برای معلمان این دانش‌آموزان ارائه شده باشد. در فصل سوم نیز به نظریه‌ها و شیوه‌های درمانی این کودکان پرداخته شده است که مباحثی از شیوه‌ها و رویکردهای نوین درمانی برای کمک به بهبود مشکلات رفتاری و تعاملات اجتماعی آنان، به همراه ملاحظات ویژه‌ای برای همراهی والدین در مراحل درمان ارائه کرده است.

فصل چهارم این کتاب به توانبخشی حسی این کودکان مربوط می‌باشد. یکی از مشکلات عمده‌ای که توسط والدین این کودکان مطرح می‌شود و بخش عظیمی از زندگی این کودکان را مختل می‌کند، مبحث اختلال یکپارچگی حسی ناشی از اختلال طیف اوتیسم می‌باشد. مشکلات حسی این کودکان که در این فصل مطرح شده است

شامل مشکلات ادراک حسی و عمقی، اختلال سیستم تعادلی، حساسیت نسبت به محرک‌های حس لامسه، مشکلات پردازش بیش از حد یا کمتر از حد شنوایی و بینایی می‌باشد؛ که سعی شده است شیوه‌هایی برای بهبود هر یک از مشکلات این کودکان آورده شود تا والدین بتوانند حتی در منزل نیز با بکارگیری این روش‌ها به بهبود فرزند خود کمک کنند.

با تشکر

ابراهیم رهبر کرباسدهی

(کارشناسی ارشد روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی دانشگاه گیلان)

فاطمه رهبر کرباسدهی

(دانشجوی دکتری تخصصی روانشناسی دانشگاه گیلان)